

Розділ II

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ТА МЕТОДИЧНІ КОНЦЕПЦІЇ ІНШОМОВНОЇ ОСВІТИ ПЕДАГОГА

УДК 371.134

Івашнюва С.В.,

*завідувач науково-дослідної лабораторії
експериментальної педагогіки та педагогічних інновацій
Інституту післядипломної педагогічної освіти
Київського університету імені Бориса Грінченка,
кандидат педагогічних наук*

РОЗВИТОК ІНШОМОВНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВЧИТЕЛІВ У СИСТЕМІ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ

У статті уточнено дефініції понять «іншомовна компетентність» та «іншомовна компетентність вчителя» та представлено авторську дослідницьку позицію щодо стану та можливостей вдосконалення іншомовної компетентності вчителів іноземної мови в системі післядипломної педагогічної освіти. Розглядаються комплексна цільова модель RALF, реалізована в системі діяльності Гете-Інституту (Угорщина), та модель побудови курсу ESRA. В якості інструментів, що можуть використовуватись, пропонуються колективне обговорення та вирішення професійних проблем (краудсорсинг); дистанційне навчання.

Ключові слова: професійна компетентність; іншомовна компетентність; іншомовна компетентність вчителя; підвищення кваліфікації; іноземна мова.

Проблеми формування і розвитку іншомовної компетентності фахівця безпосередньо пов'язані із розумінням її місця в системі професійної компетентності. Аналіз останніх досліджень, присвячених питанням іншомовної компетентності спеціалістів різних сфер людської діяльності, сприяв виявленню певної залежності змісту даного терміну від того, про яку саме професійну діяльність йдеться. При цьому найбільше суперечностей виявлено у визначенні сутності і змісту іншомовної компетентності вчителя іноземної мови.

Мета даної статті — уточнити зміст поняття «іншомовна професійна компетентність вчителя іноземної мови», проаналізувати іноземний досвід впровадження ефективних моделей її комплексного вдосконалення; визначити перспективні напрями наукових досліджень.

Аналіз науково-методичної літератури засвідчив, що дослідники оперують такими поняттями, як «іншомовна компетентність», «професійна іншомовна компетентність», «іншомовна професійна комунікативна компетентність», «іншомовна комунікативна компетентність», «іншомовна професійна компетентність», які суттєво відрізняються за змістом і сутністю. *Зміст іншомовної компетентності* визначається як:

— професійно значуща інтегративна якість особистості представника професії, системно-ціннісне новоутворення, що забезпечує декодування іншомовної інформації, творче використання її в практичній професійній діяльності і здатність вільно здійснювати міжнародну професійну діяльність (Д.І. Демченко [3]);

— сукупність окремих компетенцій, яка дозволяє на основі автономного пошуку і використання інформації іноземною мовою в допустимих видах мовленнєвої діяльності здійснювати свою професійну діяльність, підвищуючи її ефективність, тим самим створюючи передмови для професійного і кар'єрного росту особистості (В.Ф. Аітов [1]);

— володіння іноземною мовою на відповідному рівні в межах тем, що передбачені програмою на базі повсякденної та професійної лексики (Н.А. Беляєва, І.І. Скнаріна [2]);

— одна зі складових професійної компетентності (І.В. Ставицька [5]).

Із зазначеного попередньо можна зробити висновок, що в найбільш загальному вигляді іншомовна компетентність фахівця — це здатність та досвід вирішення професійних проблем із використанням іноземної мови як засобу професійної комунікації.

Аналіз науково-методичної літератури, присвяченої питанням іншомовної компетентності вчителів іноземної мови, сприяв виявленню певних відмінностей, пов'язаних із особливостями фахової діяль-

ності. Якщо для юриста іншомовна професійна компетентність проявляється як здатність вирішувати професійні проблеми (так само, як і для педагогічних працівників, що мають інший фах, наприклад, хімію чи біологію), то для вчителя іноземної мови іншомовна компетентність одночасно є метою професійної підготовки; змістом професійної діяльності та складовою фахового компоненту професійної компетентності.

Виокремлення власне професійної складової, по аналогії із представниками інших професій, приводить до висновку, що розвитку професійної складової іншомовної компетентності в сенсі професійної комунікації іноземною мовою приділяється недостатньо уваги. Разом з тим, в процесі дослідження встановлено певні відмінності у використанні ІМ з метою професійної комунікації в залежності від того, про яку саме іноземну мову йдеться. Проведене автором у 2002 році опитування педагогічних працівників засвідчило факт наявності значної диференціації в обсязі професійного спілкування іноземною мовою на курсах підвищення кваліфікації в обласних ІППО України — від 56% загального бюджету курсів підвищення кваліфікації (англійська мова) до 15% (іспанська) за суб'єктивними оцінками респондентів (слухачів курсів). Результати опитування 2012 року показали, що обсяг професійного спілкування на курсах підвищення кваліфікації зазнав трансформацій та становив (у % від загального бюджету часу): 72% (англійська мова); 23% (німецька мова); 16% (французька мова); 10% (іспанська мова).

З огляду на задекларовану мету — вдосконалення іншомовної компетентності вчителя іноземної мови — цікавим видається позитивний досвід закордонних колег. Інтегрований розвиток професійної компетентності забезпечує проект RALF [6] — регіональний проект Гете-Інституту (ФРН) для вчителів німецької мови Румунії та Молдови, які викладають німецьку мову як іноземну в початковій школі. Проект був успішно реалізований протягом 1996–97 н.р. Особливості проекту RALF:

- розрахований на реалізацію протягом одного року, обсяг навчального навантаження — близько 200 годин;
- комбінація з мовно-країнознавчого та методичного підвищення кваліфікації з акцентуалізацією окремих складових (модулів) на мовному або методичному компоненті;
- посилюється завдяки використанню портфоліо навчального курсу;
- багаторічна підтримка слухачів (протягом 5 років) через систему короткотривалих курсів (до 1 тижня) та одноденних семінарів.

Така структура навчального курсу, завдяки використанню німецької мови в якості робочої на всіх етапах проекту, насамперед рефлексії та аналізу професійного досвіду, забезпечує розвиток іншомовної професійної компетентності учасників.

З 2006 року в ФРН використовується модель підвищення кваліфікації “ESRA/ ESRiA (Barbara Ziebell [7]), що складається з наступних компонентів:

— E (Erfahrung — з нім. *досвід*) — використання досвіду вчителів, що безпосередньо приймають участь у семінарі (тренінгу) в якості основи будь-якої навчальної одиниці в підвищенні кваліфікації;

— S (Simulation oder Selbsterfahrung — з нім. *симуляція* або *особистий досвід*). Зміст підвищення кваліфікації повинен передаватись не у вигляді теоретичних знань, а завжди на рівні практичного досвіду, тобто симулюватись або передаватись шляхом формування особистого досвіду (learning by doing) — насамперед, у ролі учня.

— R (Reflexion — з нім. *рефлексія*). Особисто пережиті методи навчання рефлексуються. На першому кроці йдеться про особистий досвід: як я почувався в ролі учня під час використання цього методу? Що мені сподобалось, принесло задоволення? Що надавало підтримку? Як я навчався? На другому кроці йдеться про інші запитання: Як ці методи можуть допомогти мені в моїх уроках?

— A (Auswertung/Anwendung — нім. *оцінка/ застосування*). Як відбувається конкретне практичне використання змісту на уроках? Учасники готують власні конкретні плани занять або матеріали до них, які перед безпосереднім використанням на уроці представляють у групі для обговорення та дискусії. Йдеться про спільний розвиток запропонованих ідей та планів уроків в компетентній команді.

— Після того як слухачі апробують розроблені плани безпосередньо на практиці, вони представляють одержаний досвід у групі та оцінюють, яким чином можна його вдосконалити та адаптувати до інших умов.

— Цикл знову починається з початку.

Аналіз досвіду використання обох моделей у системі діяльності Гете-Інституту (ФРН) свідчить про їх дієвість. Вербалізація досвіду в ролі учня; рефлексія можливих подальших власних професійних дій; оцінювання результатів використання набутого досвіду на практиці, реалізовані засобами іноземної мови, підвищують рівень іншомовної компетентності як складової професійної. Дієвими інструментами для її розвитку можуть бути будь-які форми колективного обговорення та вирішення професійних проблем (наприклад, краудсорсинг [4]); дис-

танційне навчання з використанням можливостей обговорення в форумі (offline) та чаті (online).

Зважаючи на глобалізацію систем освіти, доцільною видається апробація описаних моделей в освітньому процесі в системі професійної педагогічної освіти та підвищення кваліфікації.

Джерела

1. Аитов В.Ф. Проблемно-проектный подход к формированию иноязычной профессиональной компетентности студентов (на примере неязыковых факультетов педагогических вузов) : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.02 / Аитов Валерий Факильевич; Нижегород. госуд. лингв. ун-т им. Н.А. Герцена. — Санкт-Петербург, 2007. — 48 с.
2. Беляева Н.А., Скнарина И.И. Формирование иноязычной компетентности у студентов неязыковых вузов [Электронный ресурс]. — URL: <http://t21.rgus.ru>. —
3. Демченко Д.І. Формування професійної іншомовної компетентності майбутніх юристів у фаховій підготовці : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. / Діна Ісхаківна Демченко. — Х., 2010. — 21 с.
4. Ивашнёва С.В. Возможности использования краудсорсинга в системе повышения квалификации педагогических работников / С.В. Ивашёва // Вестник САФУ. Серия : Гуманитарные науки. — № 5. — 2014. — С. 157–162.
5. Ставицька І.В. Іншомовна компетентність: місце дефініції у термінологічному полі сучасних наукових суджень / І.В. Ставицька // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. — 2013. — № 4. — С. 280–286.
6. Morvai E. (2003): RALF. Regionale Arbeitsgruppen zur Lehrerfortbildung. Ein Projekt des Goethe-Institut Budapest zur Förderung des Deutschunterrichts an Grundschulen in Ungarn — 2003 [Електронний ресурс] / Edit Morvai, Paul Rainer, Bernadett Veress // Der frühe Fremdsprachenunterricht. Eine Übersicht. — Режим доступу: <http://www.goethe.de/ins/eg/kai/pro/BK/FFLeineUebersicht.pdf>
7. Ziebell, Barbara (2006): Leitlinie für erfolgreiche Lehrerfortbildung. In: Michael Becker-Mrotzek, Ursula Bredel und Hartmut Günther (Hg.): Kölner Beiträge zur Sprachdidaktik. Mehrsprachigkeit macht Schule 4. Köln: Gilles und Francke, S. 31–44.
8. Standards für die Lehrerbildung: Bildungswissenschaften (Beschluss der Kultusministerkonferenz vom 16.12.2004). [Електронний ресурс] — Режим доступу: http://www.kmk.org/fileadmin/veroeffentlichungen_beschluesse/2004/2004_12_16-Standards-Lehrerbildung.pdf

В статье уточняются дефиниции понятий «иноязычная компетентность», «иноязычная компетентность учителя»; представлена авторская исследовательская позиция касательно состояния и возможностей совершенствования иноязычной компетентности учителей иностран-

ного языка в системе последипломного педагогического образования. Рассматриваются комплексная целевая модель RALF, реализованная в системе деятельности Гете-Института (Венгрия), и модель построения курса ESRA. В качестве инструментов, которые могут быть использованы, предлагаются коллективное обсуждение и решение профессиональных проблем (краудсорсинг); дистанционное обучение.

Ключевые слова: профессиональная компетентность, иноязычная компетентность, иноязычная компетентность учителя, повышение квалификации, иностранный язык.

The article specifies such concepts as “foreign language competence” and “a foreign language teacher’s competence” and presents the author’s research position on the state and ways to improve foreign language competence of foreign language teachers in the system of postgraduate education. The complex target model RALF, implemented in the system of Goethe Institute (Hungary) and the model of ESRA course are considered. As tools that can be used with the stated aim, a discussion and professional problem solving (crowdsourcing); distance learning and web conferences in a foreign language (in cyberspace) are proposed.

Key words: professional competence, foreign language competence, foreign language teacher’s competence, certification training, foreign language.